

До приватно-прав. обґрунтування держ. відносин вдався у 1-й пол. 19 ст. швейц. учений К. Л. фон Галлер. Він доводив, що д-ва утворюється як наслідок дії сил природи. Природне спілкування створює у відносинах людей переваги одних над іншими. А тому слід вважати природним правило, згідно з яким сильні панують, а слабкі підкоряються. Підставою влади в д-ві є можливість виявити силу, а необхідність мати захист є підставою підданства.

Сила, що служить істотною підмогою д-ві, виявляється як сила власності. Існування д-ви обґрунтовується тим, що вона базується на прав. порядку, який охороняє власність і є продуктом права.

Лит.: Андреевский И. Рус. гос. право, т. 1. Введение, ч. 1. О правительстве. СПб.—М., 1866; Дьяконов В. А. Теория права и гос-ва. СПб., 1914; Кашанина Т. В. Происхождение гос-ва и права. Совр. трактовки и новые подходы. М., 1999.

В. І. Тимошенко.

ПАТРИМОНІАЛЬНА ТЕОРІЯ ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ

(від лат. *patrimonialis* — спадковий) — вчення, що пов'язує походження держави з додержавними екон. відносинами, зокрема з появою позем. власності. Право власності передуює державному порядку. В первісному суспільстві земля належала громаді, племені в цілому, перебувала у колективній власності. З часом відбувається концентрація влади (і, відповідно, розпорядження землею) у руках вождів, вона поступово перетворюється на державну владу. Володарем землі згодом оголошується монарх (король, цар, князь і т. п.). Заволодіння землею, право власності на неї автоматично породжує владу над людьми, які живуть на цій землі. Тобто право власності на землю стає першоосновою панування над територією. Ще давньоримський мислитель Цицерон вбачав причину утворення д-ви в необхідності захисту права власності. Згідно з давньогерманськими уявленнями, які знайшли своє підтвердження у феод. д-вах, король є верх. власником усієї землі. В Середні віки П. т. п. д. вважалася вже цілком обґрунтованою: володіння землею пов'язувалося з володінням держ. верх. правами та їх здійсненням. Сама держ. влада розглядалася як додаток до зем. власності.